

GODA
FERENSIENĖ

Aš jų
pasigesiū...

PRISIMINIMAI, LAIŠKAI, STRAIPSNIAI, INTERVIU

Alma littera

kesu – būtinai reikėjo patikrinti. Darbe pasiprašiau kelių laisvų dienų, neva noriu susitvarkyti asmeninius reikalus. Redaktorius J. Bulota daug neklausinėjo, išleido. O aš – į lėktuvą (bilietas kainavo 14 rublių) ir nulėkiau į Jaltą. Prieš tai, žinoma, užsisakiau viešbutį vienai nakčiai.

Susiradau sanatoriją „Rossija“, bet į vidų niekas manęs neįleido, mat sanatorija buvo uždara. O aplink – aukšta tvora. Ėjau, ėjau palei tą tvorą kelis kilometrus, kol priėjau mažą tvorelę. Perlipau ir atsidūriau paplūdimyje. Apsimetusi poilsiautoja ateinu į vyriausybinių paplūdimių, žiūriu, ogi ant medinių gultų guli mano Algirdas. Tikrai vienas. Apsigrėžiau ir patenkinta parlėkiau namo.

PRIVILEGIJUOTIEJI

.....

Po atostogų apsigyvenome Turniškėse.

Kambariai tamsūs, saulės spinduliai sunkiai prasibraudavo pro medžius ir krūmynus ir beveik nepatekdavo vidun. Gyvenome kaip kurniai (kaip jau minėjau, keturios šeimos).

Kitoje gatvės pusėje sename, dar lenkų laikais statytame name buvo įsikūrusi dviejų aukštų maisto prekių parduotuvė. Prekiavo žirneliais, majonezu, pienu, kruopomis. Čionai apsipirkti ateidavo visi, kas poilsiaudavo Turniškėse, taip pat ir aplinkiniai gyventojai (aišku, „deficitinių“ žirnelių, bananų, apelsinų jiems neparduodavo).

Tą parduotuvę iškėlė kitur, pastatą šiek tiek pertvarkė ir pritaikė gyventi dviem šeimoms. Aplink namą buvo daug erdvės, kvepėjo alyvų ir jazminų krūmai, driekėsi didelė pieva. Į pastatą įsikėlė Valerijaus Charazovo šeima (vėliau V. Charazovą pakei-

tė iš Maskvos atsiųsto Nikolajaus Dybenkos šeima). V. Charazovas ilgai kalbino Algirdą ir mane keltis į pirmą aukštą. Esą ir jiems jaučiau, ir mes daugiau erdvės turėsime. Taigi per gatvę persinešėme patalynę, virtuvės rakandus, o baldai visose vilose buvo valdiški.

Netoliese, pakalnėje, čiurleno Neris. Jokių visą teritoriją juosiančių tvorų ar stebėjimo kamerų aplinkui nebuvo, bet miegodavome atsidarę langus, durų nerakindavome, jautėmės atsipalaidavę. Nuokalnėje gyveno keletas „tuteišių“ šeimų. Su jais gerai sutarėme: pasišnekėdavome, jų vaikai ateidavo ir žaisdavo mūsų sode. Jų dėmesį traukdavo narvelyje gyvenantis ilgaausis triušis. Visi kaimynai Turniškėse buvo bičiuliški, į jokių konfliktus nesiveldavome.

Taigi ėmėme kurtis erdviuose beveik tuščiuose kambariuose. Gavome dvi paprastas loveles, jas sustūmėme ir padarėme dvi gulę lovą. Dar gavome dvi spintas, keturias paprastas kėdes ir... mokyklinį rašomąjį stalą. Virtuvė irgi buvo didžiulė, su kriaukle, stovėjo šaldytuvas „Saratov“, stalas metalinėmis kojomis ir šešios kėdės. Kambariai buvo iškloti gražiu parketu, o virtuvė – plytelėmis.

Nepriklausomybės laikais šis namas (dabar jame gyvena Prezidentė Dalia Grybauskaitė) buvo pertvarkytas: sienos išgriautos, atsirado įstiklinta veranda, languose įstatyti neperšaunami stiklai, pertvarkyta laiptinė, senieji baldai pakeisti užsienietiškais. Daug kas pakeista neatpažįstamai. Bet labiausiai man gaila ne baldų ar išgriautų sienų, o iškirstų aplinkui augusių pušų, eglių ir kvapniųjų krūmų. Jie taip nuostabiai žydėdavo!

Pirmaisiais Nepriklausomybės metais visiems staiga užkliuvo Turniškės. Spauda (ypač „Lietuvos rytas“) tik ir linksniavo:

Turniškės, Turniškėse, buvo net sudaryta speciali komisija – tikrino, naršė po čia pat esančią parduotuvę. Ką rado? Ogi dešrelių, makaronų... O koks triukšmas kilo! Pamanyk tik, Turniškėse gyvenantys valstybės vadovai – negerai, šlykštūs nomenklatūrininkai, nes „sosiskas“ prie namų perka. Privilegijomis mėgaujasi. Žmonos jų esą tinginės, nepasivargina į miestą nuvažiuoti ir tenai „sosiskų“ paieškoti.

1990 m. kovo 23 d. „Tiesoje“ žurnalistas Vidas Rachlevičius rašė:

NAUJOJI TURNIŠKIŲ OKUPACIJA?

Astrologai, ateities spėjėjai tvirtina, kad istorija kartojasi. Yra nustatomas net įvairių katastrofų cikliškumas. Pastaruoju metu Lietuvoje įvykiai klostosi labai sparčiai. Tačiau mūsų situacijoje, matyt, ir astrologai būtų bejėgiai. Dangaus šviesuliai dar nespėjo persirikiuoti, o istorija jau kartojasi...

Politinių įvykių sukuryje kampanija dėl privilegijų lyg pasitraukė į tolesnį planą. Tačiau šios problemos nėra galutinai išspręstos. Pagaliau ir respublikos parlamentas dar nepriėmė jokio nutarimo dėl vadovaujančių asmenų privilegijų. Redakcija jau anksčiau buvo gavusi signalų, kad po Turniškės labai nesiafšuodami dairosi naujos kartos politikai ir tie, kurie dar visai neseniai vadovavo triukšmingai, prieš privilegijas nukreiptai kampanijai. Pasirodo, niekas negali atsispirti magišškai miške paskendusio vyriausybės kvartalėlio traukai. Priminsime, kad Turniškėse rezidencijos, atsižvelgiant į komfortą ir erdvę, graduojamos pagal rangus. Keturios prašmatnios trijų aukštų vilos yra paslėptos miške net ir nuo paprastų šio kvartalėlio gyventojų akių. Pagal ankstesnę hierarchiją jos priklausė asmenims, užimantiems atitinkamus postus: Komunistų partijos CK pirmajam, antrajam sekretoriams, Ministrų Tarybos pirmininkui ir Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo pirmininkui. Jei

pasitrauki iš posto, turi palikti ir vilą. Tokia buvo tvarka. Kituose pastuose – vidutiniškai dviejų kambarių butai.

Dėl privilegijų kampanijos ir „kadry kaitos“ minėtosios prestižinės vilos buvo aptuštėjusios. Tačiau sužinojome, kad buvusiose Ministrų Tarybos pirmininko V. Sakalausko valdose jau yra naujas šeimininkas. Įkurtuvių rūpesčiai, aišku, labai malonūs, tačiau istorija kartojasi?

Kurdami civilizuotą valstybę, būkime nuoseklūs iki galo. Ar Lietuvos Respublika yra tokia turtinga, kad vėl galėtų leisti sau naujas išlaidas ir skirtų tautos tarnams naujas privilegijas? Negali būti ir kalbos, vyriausybės vadovai neturi laiko grūstis eilėse prie virtos dešros, jie turi turėti ir normalias gyvenimo bei poilsio sąlygas. Kam ir kokios turi būti taikomos lengvatos, turi nutarti parlamentas.

Buvęs Šveicarijos finansų ministras turėjo dvi privilegijas: leidimą draudžiamoje vietoje pastatyti automobilį ir nemokamą bilietą važiuoti tramvajumi. Vos tik jis išėjo į pensiją, neteko ir šių „privilegijų“. Atsižvelgiant į mūsų situaciją, galima būtų pasielgti ir kitaip. Tačiau kaip rodo mūsų istorija, privilegijos buvo vienas iš pagrindinių stimulų bet kuria kaina išsilaikyti valdžioje...

„Kam ir kokios turi būti taikomos lengvatos, turi nutarti parlamentas...“ Kokie idealistai anuomet buvome!

Šiandien spaudoje mirga straipsnių ir apie dabartinius Turniškių gyventojus, ir apie seimūnų viešas ir slaptas privilegijas. Nuvažiuokite ir pamatysite perprojektuotus namus, priklausomai nuo to, kas juose gyvena: kiekviena vila įrengta pagal šeimininko skonį ir pageidavimą. Tuose namuose seniai nebėra paprastų lovelių, baldų, spintelių, suklypusių šaldytuvų. Sako, „anų laikų“ baldus kaip netinkamus išdovanojo senelių namams ir našlaičiams. Anie „nomenklatūrininkai“ nebuvo tokie įnoringi kaip nepriklausomos Lietuvos valdžios atstovai. Dabar

tik ir spėk klausytis, kuri vila prašmatnesnė, kurioje kolonos puošnesnės, kuris įsirengė žiemos sodą. Pusė milijono litų sukišta į vieno namo rekonstrukciją, ir ką? Visa tai neva dėl geresnio Lietuvos įvaizdžio, neva kad neapsijuoktume prieš Europą. O jau sargybos, o jau kamerų... Pasiklausymui, pasižiūrėjimui, pauostymui.

O žinot, būtų pagirtina ir sveikintina, kad už kiekvieną pagėdavimą, pavyzdžiui, užsimanius naujų baldų, iš norinčiojo būtų imamas mokestis. Nori prabangos – pats ir susimokėk!

Vėlų rudenį iškritus pirmam sniegui iš Turniškių visi kraus-tydavosi į miestą, nes čia atjungdavo šildymą. Suvokėme, kad mieste neturime bendros pastogės, o ką jau kalbėti apie bendrą lovą. Gyvendamas su žmona Algirdas turėjo butą Donelaičio gatvėje. Keltis gyventi pas jį ir užimti buvusios žmonos vietą aš nenorėjau. O manasis butas Komunarų gatvėje neviliojo Algirdo. Jis laikėsi nuostatos, kad ateiti „užkuriu“ į žmonos butą – nei šis, nei tas, vyrui nepritinka.

Algirdas paskambino į Vykdomąjį komitetą Murauskienei, tvarkiusiai vyriausybės butų reikalus. Neilgai trukus toji moteris atėjo apžiūrėti „stebuklo“, kuri norime be atlygio atiduoti valdžiai. Tada nebuvo mados parduoti butų, nors maniškis buvo L. Rozentalio nuosavybė. Vykdomasis komitetas mano butą būtų skyręs Žebriūnams, bet jie apžiūrėjo ir pasakė, kad čia jiems nepatinka.

Atidavus manąjį butą teko keltis į Algirdo butą Donelaičio gatvėje, kuris jau buvo tuščias, mat Algirdo žmona išsikraustė ir viską išsivežė.

Mano bute buvo labai aukštos lubos, baldai senoviniai. Algirdo bute lubos žemos, tad maniškiai baldai visai netiko. Todėl

dovanai išdalijau juos giminėms, pažįstamiems: didelį sustumiamą apskritą stalą, indaują, puoštą raižiniais. Nieko nebuvo gaila. Džiūgavau, kad Algirdas su manim, o visa kita įgyjama!

Name Donelaičio gatvėje gyveno gan aukšti Centro Komiteto valdininkai – LKP CK antrasis sekretorius Valerijus Charazovas, Bronius Aliukonis, Vytautas Astrauskas, „Pravdos“ korespondentas Lietuvoje ir Kaliningrado srityje Antanas Rudzinskas, bet jokia sargyba prie durų nestovėjo.

Gyventi čionai nebuvo taip jau smagu dėl didmiesčio triukšmo. Langų į gatvės pusę apskritai nedarinėdavome.

Kiekvieną rytą į čia pat įsikūrusią maisto prekių parduotuvę „Sigutė“ atveždavo maisto produktų.

– Burokus visus sunešei? – rėkia vienas.

Kitas vyrukas dar garsiau klausia:

– Kiek pieno dėžių nešt?

Kaimynai buvo tvarkingi ir ramūs, dažnai ateidavo paplepėti ar išgerti arbatos. Žmonos pačios valė langus ir šeimininkavo virtuvėje. Neteko girdėti apie namų tvarkytojas ar kokias kitas padėjėjas.

Vis dėlto tas butas man regėjosi svetimas ir neįaukus. Stengėmės jame neužsibūti – lėkdavome į teatrus, koncertus, važinėjom į Kauną, Panevėžį. Gyvenome ir džiaugėmės šia diena. Algirdas vis kartojo, kad aš – jo likimas. Aistra mums temdė protą ir atrodė, kad aš visa jėga įsibroviau į jo gyvenimą. Jis nedūsavo ir nesipriešino, sutikdavo su viskuo, kad ir ką sakytiau.

CK biuro nariui A. Ferensui, Centro Komiteto sekretoriui, atsakingam už pramonę, prekybą ir statybas, priklausė tarnybinis automobilis „Volga“. Ja darbo reikalais maldavosi po statybas rajonuose. Anuomet žmonos nebuvo įpratintos ir neturėjo mados išsikviesti vairuotoją ir sakyti: „Važiuojam grybauti.“

Vėliau, jeigu norėdavau nuvežti dukrą pas gydytoją, jau galėdavau išsikviesti valdišką automobilį. Paskambinu dispečeriui, tas klausia: „Kur važiuosit, kokių reikalų? Dabar mašinos nėra, sekretorius paėmęs. Palaukit.“ Po kelionės tikrindavo kilometražą, vairuotojas privalėdavo atsiskaityti dispečeriui, kurio žinioje buvo visų atsakingų ministerijų bei vyriausybės narių mašinos. Kompiuterių tada nebuvo, pagalbinių darbuotojų dirbo nedaug, bet dispečeris tiksliai žinodavo, kelintą valandą buvo iškviesta mašina, kas iškvietė, kiek kilometrų ir kur važiuo.

Vienintelis dalykas, nuodijęs mums gyvenimą, buvo apkalbos. Kodėl A. Ferensas vedė antrą kartą? O kas toji išrinktoji? Niekas manęs nepažinojo ir dėl to kuždėjosi, spėliojo. Kiekvienas norėjo pamatyti A. Ferenso žmoną, bet bijojo žengti pirmą žingsnį, bijojo išsišokti. O mudviem dėl to buvo nejauku. Nebuvau tikra, ar į savo būrį mane priims tie, kuriems daugelį metų priklausė Algirdas Ferensas.

Po vestuvių niekas nepuolė sveikinti, visi tylėjo lyg vandens į burną prisisėmę. Mudu sėdėdavome namie arba eidavome į teatrus, koncertus, jokių svečių nepasigedome, nes puikiai jau-tėmės dviese. Aš rengdavausi ryškiai, šiek tiek pasidažydavau. Algirdui tai patiko, jis nepaleisdavo mano rankos.

Į gaudus, kurie pasiekdavo mūsų ausis, stengėmės nekreipti dėmesio. Tačiau gandai pasiekė ir Maskvą, tai yra Lietuvos atstovybę Maskvoje, Vorovskio gatvėje. Vienas iš tokių gaudų – Algirdas Ferensas vedė turtingo žydo našlę, su butu, automobiliu ir krūva aukso. Dabar abu esą sėdi užsidarę, aklinai užsidangstę langus ir paslapčia tą auksą žarsto. Įdomesnis gandas buvo, kad Algirdas vedė žydų prostitutę. Tai ji neva gviešėsi Algirdo Ferenso turto ir garbės.

Iš tikrųjų buvau gal netgi turtingesnė už Algirdą. Verčiau knygas „Minties“, „Vagos“ leidykloms, išverčiau apie 15 satyros ir humoro knygų, tarp jų ir Branislavo Nušičiaus „Biografija baigiasi vedybomis“, tos novelės buvo skaitomos per radiją. Tuo metu už vertimus gerai mokėjo, todėl daug keliavau: Bulgarija, Jugoslavija, Vengrija, Čekoslovakija.

Suprantama, mudu su Algirdu buvome išsišokėliai, nes tuo metu aukščiausiuose valdžios sluoksniuose nebuvo toleruojamos nei skyrybos, nei meilės skandalai. Kiekvienas bijojo prarasti ne šeimą, o partinį bilieta, nes tai reikšdavo, jog praras ir darbą, o tai – karjeros pabaiga. Jeigu aukštas pareigas užimantis darbuotojas teatre sutikęs gražią moterį leptelėdavo meilesnį žodelį, iš žmonos tuoj sulaukdavo virtinės priekaištų ir būdavo nubaudžiamas tylos savaite. Žinoma, pasitaikydavo ir gudročių. Vienam aukštam už ideologiją atsakingam partiniam veikėjui, turėjusiam pavydžią žmoną, patiko graži artistė. Kaip jam pabūti su ja? Ogi surinko grupelę kultūros veikėjų, pats save įtraukė į lydinčiųjų sąrašą ir išvyko į kelionę. Grįžęs pas žmoną jautėsi kaip katinas, išliejęs pieną, o artistė buvo apdovanota nusipelniusiosios vardu.

VIZITAS PAS ANTANĄ SNIEČKŲ

Laikas ėjo, ruduo medum nudažė lapus, o mes gyvenome kaip gyvenę.

Vieną rytą, mūsų nuostabai ir džiaugsmui, paskambino pats Antanas Sniečkus ir pakvietė apsilankyti pas jį Druskininkuose.

Mes, praleidę atostogas šiltame saulėtame krašte, buvome rudai įdege, linksmi ir nerūpestingi. Apėmė jaudulys, neri-

mavome, kaip mus sutiks. Bent jau netikėtumų tikrai tikėjomės. Kita vertus, A. Sniečkus pirmasis ištiesė mums ranką ir labai pagelbėjo toje keblioje padėtyje, į kurią patekome po vestuvių.

Algirdas apsilvilko šviesiai rusvos spalvos kostiumą, apsiavė šviesius rudus batus. Aš ruošiausi ypač atidžiai: kremos spalvos švarkelis, sijonukas vos žemiau kelių (nors turėjo būti kiek ilgesnis), bateliai šviesūs, vestuviniai. Jokių dažymųsi. Nupirkome glėbį pievų gėlių ir išvykome į svečius.

Druskininkai, Daukanto gatvė, nedidelis namelis be jokios apsaugos, be stebėjimo kamerų. Buvome sutikti su šypsena ir susodinti prie pietų stalo. Kitų svečių nebuvo. Šeimnininkas vilkėjo marškiniais trumpomis rankovėmis, mūvėjo juostuotomis kelnėmis. Jo žmonai Mirai labai tiko gėlėta trumparankovė suknelė, o juodi plaukai paryškino žydišką jos prigimtį.

Prie pietų stalo vyrai kalbėjosi apie politiką. Algirdas puikiai mokėjo ir klausytis, ir prieštarauti. Man atrodė, kad jie šnekejosi labai nuoširdžiai. Vyrai gėrė alų, o mes, moterys, baltąjį vyną. Aš taip ir neišdrįsau pasakyti: „Nemėgstu baltojo vyno, jis man graužia skrandį.“ Valgiai buvo kaimiški: keptos bulvės su lupeonomis, kastingys, daug daržovių ir įdaryta lydeka, paruošta žydiškai. Žuvį sugavo pats A. Sniečkus, o visus patiekalus gamino Mira. Šeimnininkas daug dėmesio skyrė man, gyrė ilgus garbanotus mano plaukus, nors žinojo, kur dirbu, bet iš mandagumo vis klausinėjo.

Paskui aptingę išėjome apžiūrėti apylinkių. Temstant išvažiuome atgal į Vilnių.

Algirdas buvo puikiai nusiteikęs, mudu kalbėjomės taip, tarsi būtume susituokę gerą penketą metų.

Apie A. Sniečkaus „valdymo“ laikotarpį savo nuomonę tegu išsako istorikai. Aš galiu kalbėti tik apie tai, ką pati mačiau savo akimis arba papasakojo žinantieji.

Pirmasis partijos sekretorius A. Sniečkus buvo savotiškas žmogus. Ką nors skirdamas į aukštą postą, būtinai pasidomėdavo tautybe. Pavyzdžiui, Mokslų akademijos prezidentu labai norėjo tapti Genrikas Zimanas (1945–1970 m. dirbęs „Tiesos“ vyriausiuoju redaktorium, 1971–1984 m. – žurnalo „Komunistas“ vyriausiuoju redaktorium), bet A. Sniečkaus paliepimu buvo paskirtas mokslininkas Juozas Matulis.

A. Sniečkus labai nemėgdavo intrigų ir apkalbų. Jis nevengdavo susibūrimų ir pasisėdėjimų draugų būryje, bet nežinia kodėl niekada nekviesdavo Liongino Šepečio (1967–1976 m. buvo LTSR kultūros ministras, 1976–1989 m. LKP CK sekretorius), užkulisuose pravardžiuojamo „unguriu“.

Antano Sniečkaus tėvai Juozas ir Marija buvo pasiturintys ūkininkai. Sūnus Antanas dar mokykloje išitraukė į politinę veiklą, 1920 metais įstojo į nelegalią LKP. Už savo veiklą sėdėjo kalėjimuose Kaune ir Šiauliuose, akiai tikėjo bolševikų valdžia.

Antano brolis Juozas buvo visiškai kitoks, jokiems bolševikams neprijautė. Jis dirbo Baisogalos (Radviliškio raj.) urėdijos urėdu, su žmona augino du vaikus – Ramutę ir Vytautą. Žmona, elegantiška, maloni, geraširdė moteris, šaimininkavo namie. Rengdama priėmimus pagalbon ji vis pasikviesdavo Teklę Kniškiene, turėjusią gausią šeimą. Jauniausio Teklės brolio Vlodo Stankevičiaus, dirbusio urėdijos medelyne, Sniečkai vis prašydavo aplankyti Antaną Sniečkų kalėjime ir perduoti jam maisto ar laiškus, kuriuose pasakodavo apie politinę padėtį krašte. Kad A. Sniečkus nenukentėtų, buvo sugalvoję slaptą kalbą, pavyzdžiui, rašydavo „blogas oras“, „pavargau“, ir A. Sniečkus iššyk

suprasdavo, kas turima omeny. Nei brolis Juozas, nei motina Antano „žygiams“ nepritarė, bet vis tiek jį mylėjo ir kaip galėdami rūpinosi.

1940 m. birželio 19 d. A. Sniečkus tapo Valstybės saugumo departamento direktoriumi, po dviejų mėnesių buvo išrinktas LKP CK pirmuoju sekretoriumi. Iš tikrųjų jis buvo Maskvos valios vykdytojas. Ir tik po Chruščiovo reformos galų gale praregėjo ir ėmė galvoti apie naudą Lietuvai, o ne Maskvai. Prasidėjus masiniams trėmimams, motinai ir broliams jis pranešė, kad tie bėgtų iš Lietuvos, emigruotų į Jungtines Valstijas. Jie taip ir padarė. Pirmiausia nusigavo iki Jūrės miestelio (netoli Kazlų Rūdos), iki ten ėjusio siauro geležinkelio, dar vokiečių nutiesto per Pirmąjį pasaulinį karą ir naudoto medienai gabenti. Juos palydėjo vienintelis patikimas žmogus – pagalbinkė Teklė. Naktį visi pernakvojo daržinėje ant šieno (Teklė paskui pasakojo, kad aplink knibždėjo žalčių), ir Sniečkai iškeliavo. Vėliau Teklė gavo laišką, kuriame Juozo Sniečkaus žmona rašė, jog motina Marija plaukiant laivu susirgo ir jos kūną priglobė vandenynas.

Teklės brolis Vladas, Antanui Sniečkui perdavinėjęs laiškus, tuo metu jau dirbo urėdijos eiguliu. Jis nebuvo sovietinių pažiūrų, nepriklausė komunistų partijai, todėl saugumo buvo suimtas ir uždarytas į kalėjimą kaip miškinių draugas. Turbūt būtų sušaudę, bet netikėtai įsikišo Antanas Sniečkus – sąrašuose pamatęs pavardę pareiškė, esą Vladas Stankevičius nieko bendra su miškuose besislapstančiais Lietuvos partizanais neturi ir jį reikia paleisti. Taip ir buvo padaryta, nors saugumas V. Stankevičių dar ilgai persekiojo, jam buvo sunku rasti darbo.

Antanas Sniečkus su žmona Mira Bordonaite, Kauno hebrajų mokyklos mokytojo dukra, V. Kapsuko universiteto Mokslis-

nio komunizmo katedros vyresniąja dėstytoja, Vilniuje gyveno M. K. Čiurlionio gatvėje. Tame pat name buvo įsikūrusios ir saugumo šefo Juozo Petkevičiaus, taip pat ir kitos šeimos. Sniečkų buto durys niekada nebūdavo rakinamos, kas labai norėdavo, tas ir užeidavo. Apsaugininkas Volodia dažnai trindavosi virtuvėje, jam visai nerūpėjo, kas ten vaikšto. Jį viliojo gardesnis kąšnelis ir gurkšnelis ko nors stipresnio. Volodios manymu, jei užaina, tai tik rimtas žmogus, be tikslo durų niekas nevarstys. Kartą mes patys tuo įsitikinome – sėdim svečiuose, šnekučiuojamės, staiga įeina močiutė su krepšiu. Pasisakė pavardę ir iš kokio kaimo atvažiavusi, ėmė pasakoti, kad gerbiamas sekretorius prieš daugelį metų padėjo jai kolūkyje dėl darbadienių ir dabar ji atvažiavo, atvežė duonos, kurią pati iškepė. Sniečkus atidžiai išklausė senolę, pabučiavo ją, pabučiavo duonutę.

Mudu su Algirdu poilsio dienomis dažnai eidavome į Kalvarijų turgų apsipirkti. Keletą kartų turguje susitikome ir A. Sniečkų. Jis vilkėdavo labai paprastai, būdavo užsimaukšlinęs kepurę – kad ir norėdamas neatpažinsi. Eidavo nuo pardavėjo prie pardavėjo, ragaudavo kopūstų, raugintų agurkų, kai ko ir nusipirkdavo. Joks apsaugininkas jo nelydėdavo, likdavo mašinoje. Per spūstis A. Sniečkų apstumdydavo, o moterėlės nepatenkintos šūkalojo: „Ko čia šitas senis malasi? Sėdėtų sau ant pečiaus.“

Paskui per pasitarimus A. Sniečkus stebindavo vyriausybės narius. Jų tiesiai paklausdavo: „Kiek šiandien kainuoja bulvės, kopūstai? Ar žinot?“ Tie, aišku, suglumdavo, kažką nerišliai vblendavo. Jis tokiu atveju sakydavo: „Nepatingėkit, nueikit į turgų, į parduotuves. Dažniau tarp žmonių pabūkit, pasišnekėkit.“

A. Sniečkus turėjo du sargybinius – Volodiją ir Slavą. Kuris nors vienas iš jų dėl mados lydėdavo pirmąjį sekretorių į pasi-

tarimus rajonuose arba medžioti, grybauti. Ministrai, Ministrų Tarybos pirmininkas, iš Maskvos atsiųstas antrasis sekretorius ir kiti aukšti pareigūnai žmonių nebijojo, jokiais apsaugininkais neapsistatydavo. Jų automobiliai būdavo be švyturėlių, jokios mašinos kaukdamos jų nelydėdavo ir gyventojų negąsdindavo.

KUŽDESAI LOVOJE

.....

Gyvenant su Algirdu laikas tarsi sustojo: man atrode, kad šitaip ir prabėgs mano gyvenimas. Buvau laiminga, o jis vis kartodavo: „Tu mano likimas.“

Likę dviese kalbėdavomės apie jausmus arba įsitaisę lovoje gerdavome šampaną. Vasarojant Turniškėse pro atdarą langą smelkdavosi pušų kvapai, o po mano delnu daužydavosi Algirdo širdis. Visa tai baigdavosi glamonėmis. Mudu daug skaitėme, įdomesnę sakinį garsiai cituodavome vienas kitam.

Poetas Gediminas Astrauskas buvo padovanojęs man savo knygelę „Saulės zuikiai“. Ant jos užrašė:

*Kitų poeziją skaito naktim,
Skaitytojui poilsį gėda atimt!
Čia – dešimt minučių tomui visam,
Prieš miegą – po puslapį – Ferensam.*

Kalbėtis apie darbą, apšnekinėti aukštus postus užimančius žmones mūsų šeimoje buvo neįprasta. Jeigu ir būčiau klausinėjusi, A. Ferensas nebūtų pasakojęs. Jis nepakentė intrigų, apkalbų ir tuščių kalbų. Kartą svečiuojantis pas Antaną Sniečką jo žmona Mira kažką tarstelėjo darbo tema, tai A. Sniečkus ją tuoj

Kartą dėl nežinia ko apsipykome, o jis kaip tik turėjo vėl išvažiuoti į Maskvą. Suskubau pati nuraminti jį, paguosti, laiške dar ir savo nuotraukelę priklijavau.

Žmogau, kai būsi toli nuo mūsų namų ir eisi miegoti, žinok, kad ši moteris nuolat galvoja apie Tave. Kuomet žmogus išvyksta, tuomet užplūsta liūdnos mintys, pradedu galvoti, kad buvau gal atšiauri, gal kur nors netaktiška. Bet ką gi... Gyvenimas manęs nelepino, nepašyškėtojo liūdesio, ašary, viskas kartu išklabino nervus. Tik viena žinau – mes vienas kitą gerai suprantame ir linkime visuomet tik gera. Todėl reikia saugoti tai, ką turime šiuo metu – stiprią meilę. O ji ne visiems duota – tai gamtos ir žmogaus dovana, kurią praradus prarandama viskas. O tai būtų baisu!

Todėl gyvenu gražiomis svajonėmis apie mus abu, o daugiau žmogui turbūt nieko nereikia: truputis šilumos, truputis šviesos ir stipri, nuosirdi meilė. Manau, kad to paties linki ir Tu man, tiesa?

Bučiuoju

Žmona

PAJAMOS IR IŠLAIDOS

Rausiuosi savo archyve ir pati savimi stebiuosi: ogi čia kas? Radau storą bloknotą mėlynais viršeliais, kuriame rašiausi mudviejų su Algirdu pajamas ir išlaidas. Čia yra tokie mano pažymėti skyriai: „Baldai“, „Parėdai“, „Maistas“, „Kitos išlaidos“, „Pajamos“, „Ūkis“.

Visi trys CK sekretoriai – žemės ūkio, pramonės ir statybos, ideologijos – algos gaudavo po 550 rublių. Jeigu kuris būdavo išrenkamas Aukščiausiosios Tarybos deputatu, dar pridėdavo 500 rublių.

Nuo pat pirmųjų mūsų bendro gyvenimo dienų Algirdas įteikdavo man alga, kad leisčiau savo nuožiūra. Jis visiškai pasitikėjo mano skoniu, žinojo, kad esu taupi, niekada nenurodinėdavau, kur leisti pinigus ir ką pirkti. Aš ir pati neblogai uždirbdavau. Pavyzdžiui, už gautą honorarą dukrai Algirdei nupirkau pianiną „Ronisch“.

O „Mėlynajame sąsiuvinyje“, skyriuje „Ūkis“, štai tokios išlaidos:

1971 m.

valgomasis 970 rb.

spintelė su stiklais 120 rb.

1978 m.

tapetai šviesūs 24 rb.

2 pilkos kėdės 180 rb.

1979 m.

pianinas „Ronisch“ 1150 rb.

1980 m.

lovos 480 × 2 = 960 rb.

lempa geltona 60 rb.

1981 m.

spintelės prie lovų 2 × 100 rb.

antresolės knygomis 95 rb.

užuolaidos virtuvėje su gėlytėmis 71 rb.

kėdės valgomajame 765 rb.

1982 m.

paveikslai dail. B. Cvirkienė „Žiema“ 150 rb.,

„Chrizantemos“ 100 rb.

Skyriuje „Žmogus“ tokios išlaidos:
šviesus kostiumas (mūsų medžiaga) 61 rb.
batai rudi 60 rb.
batai juodi 55 rb.
šviesus paltas rudeninis 90 + 67 rb.

Algirdas labiausiai mėgo mėlynos ir pilkos spalvų kostiumus, o paltai – šviesiai rusvas (80 rb. už pasiuvimą), juodas (už pasiuvimą 92 rb.).

Mano drabužiai iš skyriaus „Parėdai“:
juoda megzta mocheros suknelė (siūlai mano), už darbą 75 rb.
kelnės mėlyno velveto 65 rb.
baltas kostiumėlis siuvinėtas 73 rb. 93 kp.
basutės rudos 42 rb.

Dėl įdomumo štai 1988 metų sausio maisto produktų kainos:
majonezas 2,40 rb.
mėsa 2,85 rb.
kiaušiniai 2,40 rb.
riešutai 5,50 rb.
1 kg kavos 11 rb.
varškė 1,05 rb.
grietinė 0,60 kp.

Algirdas supažindino mane su gatavų drabužių parduotuvės vedėja Labanauskiene. Ta parduotuvė, aptarnaudavusi aukštus partijos narius, tebuvo vienas mažas tvankus kambarelis. O prekiaavo batais, suknelėmis, kostiumėliais, rankinėmis.

Tokios pat paskirties maisto prekių parduotuvės vedė-

ja buvo Laimutė. Ji žinojo, kiek kurioje šeimoje žmonių, tad kruopščiai rašėsi, kas ką pirkto, ir daugiau nei nustatyta iš jos neišprašysi. Parduotuvė prekiavo kava, mėsa, sausa dešra, bananais, kruopomis, majonezu, žirneliais. Ir apelsinai, bananai, tirpi kava paprastiems mirtingiesiems būdavo prieinami sunkiau. Tiesa, ypač aukšti ponai tose specialiose parduotuvėse retai kada apsipirkdavo – rusiškų ikrų, konjako jie atsiveždavo iš Maskvos.

TARP AUKŠTUOMENĖS DAMŲ

.....

– Oho... taip ryškiai apsirengi, – mestelėjo Plano komiteto pirmininko Aleksandro Drobnio žmona Lidija Kupstaitė. Suglumu. – Tiek daug girdėjau apie tave... Algirdas turi skonį.

Buvo tvankus pavakarys. Atrodė, kad vėjas kažkur pasislėpė ir leidžia šeiminkauti saulei.

Kviestiniai svečiai sugužėjo į Turniškes švęsti Ministrų Tarybos pirmininko Motiejaus Šumausko gimtadienio. Jis su šeima – žmona ir dviem vaikais – gyveno atskiroje dviejų aukštų viloje. Buvo apkūnus, vaikščiojo lėtai. Sakė, kad Turniškėse jam labai patinka. Namą juosė dekoratyvinė tvorelė, kieme žydėjo gėlynai, daug žydinčių krūmų. Baldai namie paprasti, jokių įmantrybių.

(Po kurio laiko šitame name įsikūrė Algirdas Mykolas Brazauskas. Jam, statybininkui, norėjosi viską griauti ir modernizuoti: įsirengė žiemos sodą, garažus, atsirado kitokių „patobulinimų“. Neliko romantikos, jaukumo ir paprastumo.)

Jau buvo nuvilnijęs gandas, kad mus pasisvečiuoti kvietė pats A. Sniečkus, todėl įsidrąsinę pradėjo kviešti ir kiti: iš-